

ŠOLARKE V OGLEDALU

**WALKERDINE, V. (1990). SCHOOLGIRL FICTIONS,
LONDON - NEW YORK,
Verso. 216 strani**

Zalka Drglin*

Valerie Walkerdine je celo desetletje delovala na Londonskem Institute of Education, kjer je ustanovila skupino, imenovano "Enota za deklice in matematiko". Rezultati natančnih empiričnih in teoretičnih raziskav, ki so jih izvajali, so v širši strokovni javnosti vzbudili ostre razprave in polemike. Pozneje je bila Walkerdinova zaposlena kot profesorica psihologije na Institute of Art and Design na Birmingham Polytechnic, kjer je nadaljevala tudi svoje raziskovalno delo, od leta 1991 dalje po poučuje na uglednem Goldsmith's College londonske univerze.

Raziskovalni interes Valerie Walkerdine je usmerjen na področje, kjer se srečujejo teorija šolskega polja in ženske študije in je del širše znanstvene in raziskovalne usmeritve, ki se je v anglo-ameriškem prostoru uveljavila z imenom "cultural studies". Sodelovala je tudi pri reviji *Ideology and Consciousness*, ki je bila posvečena predvsem osvetlitvi pedagoških in psiholoških diskurzov in njihovi vlogi pri konstituiranju vednosti o šoli in otroku, pri čemer je bil bistven poudarek na razvijanju foucaultovskega teoretskega aparata. Skupaj s Colinom Gordonom, i je uredil in izdal več Foucaultovih del v angleškem prevodu, je bila več let tudi glavna urednica te serije.

V središču zanimanj Walkerdinove so spraševanja o tako imenovanem zdravorazumskem opredeljevanju ženskosti (in moškosti). Ne gre za to, pravi, da bi določene trditve o ženskah morali spet in spet zanikovati, pač pa za način, kako nastajajo in kaj omogoča njihov obstoj in perpetuiranje. Izhodišče, ki je lahko za raziskovanje plodno, je spraševanje, kako in zakaj so domnevne "resnice", povezane s spolno razliko, sploh proizvedene, in zakaj lahko delujejo kot samoumevnosti. Posebno mesto v sklopu njenih analiz pripada soočenju s pedagoškimi diskurzi o "naravnem razvoju otroka", "materinstvu" in "pravilni vzgoji". V svojih odmevnih člankih o psihološki vednosti je med drugim pokazala, kako pomembno mesto ima psihologija v izobraževalnih praksah, še posebej pa se je posvetila kritiki Piagetove razvojne teorije. Njena zadnja knjiga z večpomenskim naslovom *Schoolgirl Fictions*, ponuja v branje tekste, ki rišejo konture njenega raziskovanj skozi daljše obdobje, saj so v njej zbrana besedila, ki so nastajala v letih od 1981 do 1989. Na kratko ji bomo poskusili slediti.

* Polje, C. VI/4, 61260 Polje

V prvem delu, ki nosi naslov Šola za deklice, je avtoričin pogled usmerjen v prostore, kjer se odvija vzgojno-izobraževalni proces. Velik del raziskav temelji na opazovanjih vsakodnevnega življenja, ki poteka v vzgojno-izobraževalnih ustanovah. Na osupljivem primeru iz otroškega vrtca, kjer štiriletna fantka zmerjata vzgojiteljico, avtorica pokaže, kako nekatera običajna razmišljanja o tem, kdo je nosilec oblasti v vzgojnoizobraževalnem procesu, preprosto ne morejo držati. Klasična opozicija - učitelj ali vzgojitelj (nosilec oblasti) : otroci (nemočni, podrejeni) je v določenih okoliščinah obrnjena na glavo. Avtorica opozarja na pomen spola - nikakor ni naključje, da opravljajo naloge vzgojitelja in učitelja v nižjih razredih osnovne šole skoraj izključno ženske. Pravzaprav lahko v zgodovini šolanja sledimo zanimivim premikom: namesto ženske, ki ji ne pritiče enaka izobrazba kot moškemu (kajti "če bo svoj razum preveč razvila, bo to škodovalo njenim reprodukcijskim sposobnostim"), se je pozneje pojavila drugačna ženska, tista, ki naj omogoča vzgojno-izobraževalni postopek, torej naj bo izobražena toliko, da bo otrokom omogočila pridobivanje znanja. V tem prestopu se funkcije učitelja postopoma izenačujejo z "materinskimi nalogami". Avtorica prikaže, kako se z aplikacijo razvojne psihologije ustvari možnost zamenjave oblasti: otrok je tisti, ki naj bo aktiven, vzgojiteljica ali učiteljica pa naj zagotavlja, da bo okolje čimbolj vzpodbudno; otroka naj čimbolj spozna, mu nudi varnost in hkrati ustrezne spodbude za njegov optimalen razvoj; šola naj postane otrokov "drugi dom".

Walkerdinova se sprašuje o teži odgovornosti, ki naj bi jo nosile matere pri vzgoji svojih otrok. Raziskuje miselnost, ki je dobila svojo veljavo po drugi svetovni vojni - mati je tista, ki zagotavlja primerno okolje za otroka, da bo ta telesno in duševno zdrav in uspešen v šoli, da bo "normalen" otrok. Torej, ne le, da je učiteljica v šoli "druga mama", tudi mati doma naj bo učiteljica, vedno in povsod naj igrivo poskrbi, da se bo otrok čimbolje pripravil na vstop v šolo. Naloga žensk je predvsem v tem, da tako v šoli kot doma ustvarijo tako okolje, ki bo primerna vzpodbuda za otroka. Če otrok ne uspe, je jasno, komu pripisati krivdo. Avtorica vključuje tudi vidik razredov - posebno se loteva problema kulpabilizacije mater iz delavskega razreda in dokazuje, da kljub temu, da se zdijo ideje razvojne psihologije napredne, hkrati podpirajo miselnost, da je nekaj narobe z materinstvom, kakršno je običajno v družinah delavskega razreda. Hkrati pa dokazuje, da materinstvo, kakršnega predstavlja ideal ljubeče in skrbne matere iz srednjega razreda, ni preprosto osrečujoče; v obeh primerih so ženske na nek način "regularane" in "nadzorovane". V nadaljevanju Walkerdinova posebej poudarja pomen šole kot institucije, kjer se proizvajajo razlike med dečki in deklicami, kjer je vzgoja spolno obeležena. Na prikazu raziskav, ki so se ukvarjale z vprašanjem deklic in matematike, imenitno oriše načine, kako iz punčk, ki so v začetku šolanja celo boljše v matematiki kot fantki, zrastejo dekleta, katerih rezultati v matematiki ne dosegaajo fantovskih.

Vemo, da ima matematika v šoli specifično mesto in da je to veda, ki po tradiciji, splošnem prepričanju in šolskih ocenah pripada enemu spolu precej bolj kot drugemu. Ne gre za to, da bi Walkerdinova preprosto dokazovala, da trditve, kot je "Ženske so preveč iracionalne in čustvene, da bi bile dobre matematičarke." ne držijo; gre ji za drugačno vzpostavitev razmerja med "evidentnim" in interpretacijo. Problem je potrebno zastaviti drugače: zakaj so deklice tiste, ki jim po izjavah učiteljev nekaj manjka, čeprav so njihovi rezultati dobri ("Trdo dela, da se prikloplje do rezultatov, ni pa to tista 'brihtnost'."), in dečki tisti, ki so nadarjeni, čeprav njihovi rezultati tega (še) ne kažejo ("Tako je nemiren, da še svojega imena ne more napisati. Ampak ni neumen, celo zelo nadarjen je."). Raziskave so presenetljivo pokazale, da pripombe in interpretacije učiteljev in učiteljic povsod in kar naprej

“proizvajajo resnico” o tem, kako je neuspeh deklic stvar nerazumevanja in pomanjkanja smisla za matematiko, medtem ko so dečki (ne glede na uspeh in v nasprotju z deklicami) vedno domnevni nosilci pravega in resničnega razumevanja in vednosti.

V sklopu člankov, ki jih je avtorica napisala zadnji čas in sestavljajo tretji del knjige, najdemo razmišljanja o seksizmu in literaturi, ki jo berejo najstnice, o filmih, ki jih gledajo in o pomenu kulturnih praks v produciranju mišljenja in pozicij (za) ženske in pri tem mestoma posega - poleg splošnega foucaultovskega - tudi po psihoanalitičnem conceptualnem aparatu. Avtorico zanima, kako se oblikujejo identitete deklet skozi vsakdanje življenje v družinskem krogu. Tako naprimer analizira dogajanje v delavski družini, medtem ko gledajo video posnetek filma Rocky II. Raziskuje, kako se dekleta in ženske borijo, da bi spremenile načrte in kalupe ter našle alternativne rešitve namesto predvidenih, in ugotavlja, da do teh ni lahko niti enostavno priti.

Pričujoča knjiga je zbirka teoretičnih tekstov, ki jih avtorica dopolnjuje s kratkimi avtobiografskimi zapiski, poezijo in nakazili, ki jih je dala izkušnja njene lastne analize. Ob prebliskih, ki jih je ujela na papir, spoznavamo tudi intimnejše plasti avtorice. Skupaj s pesmima dajejo knjigi posebno barvitost. Hkrati ustvarjajo možnost, da ji sledimo skozi njeno občutenja: z načinom, kako jih avtorica porazdeli med teoretične besedila, nas vpelje v ritem svojega doživljanja tematik. Hkrati pa specifičen način razslojevanja določenih tem - od zapisov o lastnem otroštvu, razmišljanja o reprezentacijah same sebe na fotografijah iz družinskega albuma do interpretacij rezultatov raziskav - kaže na potrebo po opredelitvi lastnega položaja in na potrebo po refleksiji o mestu, od koder govorimo.

Avtorica je v tujini vzburkala vode z dekonstrukcijami samoumevnosti psiholoških in pedagoških fraz o šolarkah in učiteljicah. Upamo, da bo kakšen udarni val vzkipek tudi k nam.

OPOMBE:

1. Revija *Ideology in Cuncsciousness* je izhajala v Veliki Britaniji v letih 1978 - 1984.

2. O kritiki Piageta gl. njeni razpravi WALKERDINE, V.(1984). *Developmental Psychology and the Child - Centred Pedagogy: the Insertion of Piaget into Early Education*. Henriquees et al. in WALKERDINE, V. (1986a). *Progressive Pedagogy and Political Struggle*, Screen 2, 54 - 60.

3. Več o tem gl. v WALKERDINE, V. and LUCEY, H. (1989). *Democracy in the Kitchen, Regulating Mothers and Socialising Daughters*. London. Virago.

4. O deklicah in matematiki gl. tudi WALDEN, R. in WALKERDINE V.(1982). *Girls and Mathematics: the Early Years*. Bedford Way Papers 8. Heinemann., WALDEN, R. in WALKERDINE V. (1985). *Girls and Matematics: from Primary to Secondary Schooling*. Bedford Way Papers 24. Heinemann., WALKERDINE, V.(1988). *The Mastery of Reason*. London. Routlege. in WALKERDINE, V., WALDEN, R. in OWEN, C.(1982). *Some Methodical Issues in the Interpretation of Data Relating to Girls' Performance in Mathematics*. British Psihological Society Education Conference, University of Durham. (reprinted in *Equal Opportunities Commission Research Bulletin*, No.10 (1987)).

5. Besedilo z naslovom "Video replay" je ponatis iz Burgin, V., Donald, J. and Kaplan, C. (1985). *Formations of Fantasy*, London. 0Methuen.

6. Prvi slovenski prevod ene njenih razprav "Psihološka vednost in pedagoška praksa: proizvodjanje resnice o šolah" je dosegljiv v publikaciji E. D. Bahovec, Z. Kodelja in P. Zgaga (ur.), *Teorija vzgoje: moderna ali postmoderna?*, Studium generale, Univerza v Ljubljani, Ljubljana 1990, 89-100.